

Єрофєєнко Л.В.

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри обліку, оподаткування та міжнародних економічних відносин
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

ЩОДО ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сучасний світ перейшов на нову стадію свого розвитку, коли головну роль виконує інформація. У ХХІ ст. саме інформаційні системи дають доступ до величезного інформаційного потоку. А нові технології у поєднанні з системами швидко перетворюються на важливий засіб розвитку. Нині новітні технології знайшли своє призначення у майже всіх сферах діяльності людей. Більшість використовує інформаційні системи у повсякденному житті (наприклад, роблячи покупки, ознайомлюючись з останніми новинами в інтернеті тощо).

Постановка проблеми. Всесвітня мережа Інтернет є інформаційним простором величезних можливостей. До позитивного фактора можна зарахувати полегшення поширення інформації, адже надається нова перспектива для інтелектуального, культурного та духовного розвитку. З іншого боку, інформацією в електронному вигляді керувати практично неможливо: її можна завантажити, дублювати, віддати або іншим чином зберігати, змінювати або продавати. У зв'язку з цим постає нагальна необхідність захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності, які використовують свої об'єкти через мережу Інтернет. Таким чином, одним із найбільших викликів зростання стабільного електронного інформаційного середовища є правове регулювання авторських прав, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Актуальність освітлюваної теми пояснюється збільшенням випадків порушень авторських та суміжних прав у мережі Інтернет. За даними щорічного звіту про охорону та захист авторського права Міжнародного альянсу інтелектуальної власності, у 2018 р.

Україна належить до переліку країн із незадовільним рівнем охорони прав інтелектуальної власності в інтернет-просторі починаючи з 2015 р. Причиною такого положення вважається неможливість впровадження ефективних та системних засобів боротьби з інтернет-правопорушеннями авторського права та суміжних прав [1, с. 71].

Огляд останніх досліджень і публікацій. Дослідження у сфері правового регулювання авторського права у мережі Інтернет проводили П.С. Ріппа, І.П. Римарчук, Г.І. Грігор'янц та ін. Однак є потреба у подальшому вивченні цієї тематики з урахуванням розвитку законодавства та інформаційно-комунікаційних технологій.

Формулювання завдання дослідження. Метою цього дослідження є аналіз законодавства України та країн ЄС за темою правового регулювання авторського та суміжних прав у мережі Інтернет із метою виявлення проблемних питань, надання пропозицій удосконалення механізму контролю за авторськими правами.

Виклад основного матеріалу. Основним законом, що регулює відносини авторського права і суміжних прав, є Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), який діє лише із загальними положеннями і не містить конкретних статей, пов'язаних з інтернетом. Однак він регулює проблему відтворення твору. Згідно зі ст. 441 ЦК України, відтворенням у будь-який спосіб і в будь-якій формі є її використання, тож це положення можна застосувати й до глобальної мережі [2].

У Законі України «Про авторське право та суміжні права» є визначення частини необхід-

них термінів для вирішення проблеми авторського права в інтернеті: «піратство», «контрафактна копія твору», «публікація твору», «фонограма», «відеограма», «плагіат», способи захисту авторських і суміжних прав [3]. Проте ці положення також не включають конкретних положень, що стосуються інтернету.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про телекомунікації», інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [4]. Характеристикою інтернету є вільний доступ користувачів до розміщеної в ньому інформації з різних країн світу. Слід зазначити, що мережа Інтернет не має єдиного управління, власника та ізолюваного майна, що ставить під загрозу авторські права.

Правове регулювання всесвітньої мережі в Україні знаходиться на дуже низькому рівні. Це підтверджується тим, що нормативні акти не розкривають поняття, пов'язані з інтернетом (наприклад, «інтернет-правопорушення», «інтернет-відносини» тощо).

Виділяють чотири види агентів, залучених до правовідносин у мережі Інтернет: правовласники, автори, провайдери телекомунікацій та кінцеві користувачі. Необхідно усвідомлювати відмінність понять «автор» і «правовласник». Автором є та людина або група людей, яка створила твір творчою або інтелектуальною працею. Правовласник не є засновником творіння, але є власником авторських прав і здатний розпоряджатися інтелектуальною власністю на свій розсуд з огляду на юридично закріплену домовленість з автором твору. Однак і сам автор може бути правовласником. Провайдери телекомунікацій або оператори виступають як посередники між кінцевими користувачами та авторами, правовласниками, надаючи доступ до інформації інших осіб за допомогою мережі Інтернет.

Законодавство України не дає чіткої відповіді на питання про суб'єкт, відповідальний за правопорушення в інтернеті. Ним може опини-

тися як користувач, так і власник сайту. У проекті закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» щодо регулювання авторського права та суміжних прав та у рекомендаціях Державної служби інтелектуальної власності (далі – ДСІВ) відповідальність може нести провайдер. Ще однією проблемою, яка виникає під час вчинення правопорушення в інтернеті, є складність і невирішеність процесу надання та реєстрації доказів. Аналізуючи вищезазначене, можна сказати, що у законодавстві України немає норм, які б повністю і конкретно регулювали взаємини захисту авторських і суміжних прав в інтернеті.

На думку П.С. Ріппи, через особливості функціонування глобальної мережі (наприклад, швидкість поширення інформації) порушення авторських прав стало настільки поширеним, що людина, яка діє незаконно, не усвідомлює неправомірності своїх дій [5].

У дослідженні І.В. Римаренка «Захист авторських прав та творів, розміщених у Інтернеті» визначено два етапи захисту: до та після порушення. Перший етап включає:

- 1) «годинникову бомбу» – встановлення дати, після її настання доступ до об'єкта авторського права буде неможливим;
- 2) забезпечення захисту від копіювання – встановлення значення того, скільки разів об'єкт можна скопіювати;
- 3) криптографічні конверти, мається на увазі організація доступу до твору із застосуванням спеціального ключа [6].

На другому етапі пропонується впровадження таких заходів:

- 1) використання агентів – спеціального програмного забезпечення для виконання визначених команд (пошук підроблених копій об'єкта авторського права);
- 2) використання методів стеганографії – процесу таємного впровадження інформації у файли для забезпечення аутентифікації автора (наприклад, «водяний знак»);
- 3) розміщення спеціальної мітки – «маячка» – у творі, що дає змогу знайти порушника авторських прав [5].

У 2017 р. відбулося прийняття антипіратського законодавства – один із позитивних кроків із боку України. Перший із двох законопроектів має назву «Про державну підтримку кінематографії» (Закон України № 1977-VIII) та набрав чинності 26 квітня 2017 р. Він змінює Закон «Про авторське право», Кримінальний кодекс, Закон «Про телекомунікації» та Закон «Про електронну комерцію» 2015 р. Згідно з ним криміналізуються відеозйомка (ст. 176 КК) і фінансування піратських операцій.

Так, із прийняттям Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» Закон було доповнено ст. 52-1, за якою у разі порушення будь-якою особою авторського права і суміжних прав, вчиненого з використанням мережі Інтернет, суб'єкт авторського права і суміжних прав (далі – заявник) має право звернутися до власника веб-сайту та веб-сторінки, на яких розміщена або в інший спосіб використана відповідна цифрова інформація, із заявою про припинення порушення. Така заява надсилається власнику веб-сайту з одночасним направленням її копії постачальнику послуг хостингу, який надає послуги або ресурси для розміщення відповідного веб-сайту.

Перш ніж детально розглядати цей спосіб захисту, хотіли б звернути увагу на те, хто такі власники веб-сайту, власники веб-сторінки та постачальники послуг хостингу. До речі, це також нові визначення, закріплені в Законі:

– власник веб-сайту – особа, яка є володільцем облікового запису та встановлює порядок і умови використання веб-сайту. За відсутності доказів іншого власником веб-сайту вважається реєстрант відповідного доменного імені, за яким здійснюється доступ до веб-сайту, і отримувач послуг хостингу;

– власник веб-сторінки – особа, яка є володільцем облікового запису, що використовується для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, та яка управляє чи розміщує електронну інформацію в межах такої веб-сторінки. Власник веб-сайту не є власником веб-сторінки, якщо останній володіє обліковим записом,

що дає йому змогу самостійно, незалежно від власника веб-сайту, розміщувати інформацію на веб-сторінці та управляти нею;

– постачальник послуг хостингу – особа, яка надає власникам веб-сайтів послуги та ресурси для розміщення веб-сайтів або їх частин у мережі Інтернет та із забезпечення доступу до них через мережу. Власник веб-сайту, який розміщує свій веб-сайт або його частину в мережі Інтернет на власних ресурсах і (або) самостійно забезпечує доступ до нього з використанням мережі Інтернет, одночасно є постачальником послуг хостингу [8].

Незаконна відеозйомка є важливою проблемою в Україні. Поправка до Закону «Про авторське право» дала зрозуміти, що відеозапис у кінотеатрах є незаконним, і це виключає відеозапис за будь-яким винятком «приватного використання». Новий закон також створив детальні процедури та розклади для вилучення матеріалів повідомлень та відповідей. Положення щодо повідомлення та вилучення стосуються лише аудіовізуальних творів, музичних творів, звукозапису та комп'ютерних програм (не включаючи літературні твори чи фотографії), але законодавство має певні недоліки (найчастіше немає адміністративного органу, відповідального за його виконання).

Окремо був прийнятий законопроект про судову реформу (Закон України № 2147-VIII) 3 жовтня 2017 р. (набрав чинності 15 грудня 2017 р.). До нього входили поправки до Торговельного процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу та Адміністративного кодексу. У законопроекті про судову реформу також важливим є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності (який розпочав свою роботу у вересні 2017 р.) для цивільних справ про інтелектуальну власність [1, с. 38].

На відміну від України, деякі країни вже мають досвід законотворчої діяльності у розробці та прийнятті правових норм регулювання відносин, пов'язаних із роботою в інтернеті. Поширення забороненої інформа-

ції через мережу призвело до прийняття в Австралії законів, спрямованих на регулювання змісту інформації у глобальній мережі. У Німеччині чинним є закон «Про відповідальність постачальника».

Першою країною, що почала боротьбу з порушенням авторських прав в інтернеті, була Франція. 1 жовтня 2010 р. набрав чинності закон «Про три кроки». Зрештою, органи влади отримали право повністю перервати трафік, а також повідомляти тих, хто часто завантажує програми, що призводять до завантаження контрафактних об'єктів, а також завантаження у мережах обміну файлами. Згідно з законом користувачі, що ігнорують повідомлення електронною поштою, позбавляються доступу до інтернету протягом року. Також у деяких випадках порушення може обійтися штрафом у розмірі до 300 тисяч євро, позбавленням волі. Відповідно до закону провайдери телекомунікацій мають передавати владі дані про людей, які займаються поширенням матеріалів про піратство [7].

Задля впровадження вищенаведених методів захисту авторських прав, що фактично зможуть забезпечити належний захист у глобальній мережі Інтернет, потрібна державна підтримка та низка інших заходів. Тому тенденції розвитку законодавства з питання авторського права рухаються в напрямі розгляду мережі Інтернет, де зберігається невідзначена кількість об'єктів інтелектуальної власності, яким потрібна правова допомога. Варто привносити зміни до національного законодавства постійно з огляду на постійний розвиток технологій. Прийняття нового законодавчого акта про захист авторських прав в інтернеті змогло б підвищити рівень захищеності прав авторів в інтернеті. Багато країн

вирішують це питання з позитивними результатами, частково контролюючи процеси порушення авторського права в інтернеті та запобігаючи їм.

Висновки. Станом на 2018 р. державні установи в Україні ще не розробили системний та якісний підхід до управління інтернетом. На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що законодавство України практично не містить положень щодо регулювання авторського права в інтернеті. І ті положення, які є, не координуються і не містять повної інформації з цього питання. Необхідно звернути увагу на такі питання: визначення необхідних термінів, що використовуються під час вирішення справ, пов'язаних з інтернетом; визначення суб'єкта правопорушення, порядок взаємодії відповідних органів з юридичними особами у процесі виявлення злочину (наприклад, із провайдерами), санкції за порушення авторських і суміжних прав в інтернеті; порядок надання та закріплення доказів, запобігання порушенням авторських і суміжних прав в інтернеті.

У процесі аналізу фактичних проблем в галузі захисту та захисту прав інтелектуальної власності пропонується, насамперед, покращити як внутрішнє законодавство, так і міжнародне право у цій сфері. По-перше, необхідно оновити договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності, які можуть бути запроваджені шляхом перегляду чинних договорів, а також прийняття нових положень із метою закриття присутніх прогалин. По-друге, належне виконання таких угод має здійснюватися всіма без винятку державами, які сприятимуть міжнародно-правовому регулюванню сфери захисту авторських і суміжних прав і сприятимуть швидшому вирішенню проблем у цій сфері.

Анотація

У цьому дослідженні визначено учасників правовідносин у мережі Інтернет. Зазначено актуальні проблеми захисту та забезпечення інтелектуальної власності в інтернеті в сучасному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано законодавство України щодо цієї проблематики та динаміку вирішення проблем за останні роки. Проведено порівняння з країнами Європейського Союзу. Визначено можливі шляхи вирішення наявних проблем.

Ключові слова: авторське право, суміжне право, мережа Інтернет, інтелектуальна власність, плагіат.

Аннотация

В данном исследовании определены участники правоотношений в сети Интернет. Указаны актуальные проблемы защиты и обеспечения интеллектуальной собственности в интернете в современном развитии информационно-коммуникационных технологий. Проанализированы законодательство Украины относительно данной проблематики и динамика решения проблем за последние годы. Проведено сравнение со странами Европейского Союза. Определены возможные пути решения существующих проблем.

Ключевые слова: авторское право, смежное право, сеть Интернет, интеллектуальная собственность, плагиат.

Yerofyeyenko L.V. For protection of copyright in the network Internet

Summary

This study identifies the participants in the legal relationship of the Internet. The actual problems of protection and provision of intellectual property on the Internet in the modern development of information and communication technologies are pointed out. The legislation of Ukraine on this issue and the dynamics of solving existing problems in recent years have been analyzed. A comparison with the countries of the European Union has been carried out. Identified possible ways to solve existing problems.

Key words: copyright law, related law, Internet, intellectual property, plagiarism.

Список використаних джерел:

1. 2018 Special 301 Report on Copyright Protection and Enforcement. URL: https://iipa.org/files/uploads/2018/02/2018_SPECIAL_301.pdf.
2. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2365>.
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
4. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/term/11424>.
5. Ріппа П.С. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvnudpsu/2011_2/Rippa_P_S.pdf.
6. Римаренко І.В. Захист авторських прав та творів, розміщених в Інтернеті. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1461308.
7. Закон Республики Франции «О трех шагах» от 1 октября 2010 года. URL: <http://livresfrancaisgratuit.narod.ru>.
8. Сулима О. Захист авторських прав в мережі Інтернет по-новому. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/159941_zakhist-avtorskikh-prav-v-merezh-nternet-po-novomu.